

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

22(31)
2022

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2022

REDAKTORIŲ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vida Savoniakaitė (vyriausioji redaktorė / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Vytis Čiubrinskas
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Jonathan Friedman
Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Anna Gomóła
Silezijos universitetas Katowicuose / University of Silesia in Katowice, Poland

Chris Hann
Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germany

Jonathan Hill
Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel
Aukštumų ir salų universitetas / University of the Highlands and Islands, Kirkwall, UK

Adam Jonathan Kuper
Londono ekonomikos mokykla / London School of Economics, UK

Orvar Löfgren
Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Frederico Delgado Rosa
NOVA universitetas Lisabonoje / NOVA University Lisbon, Portugal

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKTORIŲ KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redaktorių kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:
Lietuvos istorijos institutas El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt
Tilto g. 17, LT-01101 Vilnius
<www.istorija.lt>

Žurnalas registruotas / The Journal is indexed in:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate,
Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir
sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S- LIP-22-43)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	5
Editorial (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	9

Teminis skyrius: antropologijos ir etnologijos istoriniai konceptai / Special Section: Concepts in the History of Anthropology and Ethnology

Kamila Gęsikowska

Man and his History in the Evolutionary Approach: The Theory and Sources of the Rudimentary Symptoms of Julian Ochorowicz	13
Žmogus ir jo istorija evoliuciniu požiūriu: Juliano Ochorowicziaus rudimentinių požymių teorija ir jos šaltiniai. Santrauka	30

Irma Šidiškienė

Lituanistinių darbų vertinimo istorijos puslapis: termino ir metodo akcentai Antano Mažiulio recenzijose	32
A Page in the History of the Evaluation of Lithuanian Studies: The Emphasis on the Term and Method in the Reviews by Antanas Mažiulis. Summary	53

Straipsniai / Articles

Viktorija Serbentienė

Ekologijos nuostatos ir praktikos: individualių gyvenamųjų namų statybos sfera	57
Attitudes and Practices of Ecology in the Construction of Individual Houses. Summary	85

Rolandas Kregždys

<i>Sacra sub velo</i> : Pietų aukštaičių papročio puošti kryžių apdangalais ištakos	87
<i>Sacra sub velo</i> . An Apron and Ribbons as Decorative Elements of Roadside Crosses in the Southern Highlands: The Origins of the Custom. Summary	107

Sigita Astikienė

„Kaip įvertinti, ar aš geresnis, ar tu geresnis“: bibliotekininkų apdovanojimų tradicijos	109
‘How to Judge which one of us is the Best’: Librarian Award Traditions. Summary	129

<i>Miglė Lapėnaitė</i>	
Antropologinė karo analizė: mikrolygmens perspektyva etnografijoje	131
The Anthropological Analysis of War: The Micro-Level Perspective in Ethnography. Summary	146

Apžvalginis straipsnis / Review Article

<i>Asta Bartkevičiūtė</i>	
Macikų lagerių patirtys žmonių atsiminimuose: Šilutės Hugo Šojaus muziejaus 2018–2020 metų etnografiniai tyrimai	148
Experiences of the Macikai Camps in People's Memories: Ethnographic Research by the Šilutė Hugo Scheu Museum, 2018–2020. Summary	164

Knygų recenzijos / Book Reviews

The Storytelling Human: Lithuanian Folk Tradition Today. L. Būgienė (ed.) (<i>Ullrich Kockel</i>)	167
Jan Łasicki, Jan Sandecki-Malecki. O bogach i wierzeniach dawnych Żmudzinów, Litwinów i Prusów. M. Wolf (przeł. i opr.) (<i>Małgorzata Rygielska</i>)	170
Lina Pranaitytė. The Coffin in the Attic: Gifts, Debts and the Catholic Church in Rural Lithuania (<i>Ida Harboe Knudsen</i>)	176
Aušra Kairaitytė. Liaudiškasis <i>pamaldumas</i> : naratyvai apie šventuosius XX a. vidurio – XXI a. pradžios Lietuvos kultūroje (<i>Jonas Mardosa</i>)	179
Etnografiniai vaizdai Marijos Znamerovskos-Priuferovos negatyvuose. L. Lapėnaitė (sud.) (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	185

In Memoriam

Muziejininkas, Lietuvos liaudies buities muziejaus kūrėjas Vytautas Stanikūnas (1924–2022) (<i>Gita Šapranauskaitė</i>)	190
--	-----

Antropologinė karo analizė: mikrolygmens perspektyva etnografijoje

Miglė Lapėnaitė

Straipsnio tikslas yra analizuoti mikrolygmens perspektyvą etnografijoje, išryškinant pagrindinius antropologinės karo analizės bruožus. Pagrindinis dėmesys šiame tekste yra skiriamas lenkų ir anglų antropologo Bronislavo Malinowskio diskursams, kurie yra pritaikomi bendrame antropologijos disciplinos kontekste ir karo tyrimuose individo lygmeniu. Šis straipsnis atskleidžia, kad karas yra kompleksiškas, nuo visuomenių kasdienio gyvenimo neatskiriamas procesas. Tai atsispindi teoriniame lygmenyje ir praktiniame antropologų veikime, kuriame plėtojamas akademinis žinojimas ir taikoma antropologija politiniams tikslams. Galiausiai mikrolygmens perspektyva yra tarpdisciplininio mąstymo pavyzdys, kuris sujungia antropologinį, sociologinį ir istorinį požiūrius.

Raktiniai žodžiai: *antropologija, etnografija, individas, mikrolygmuo, karas.*

The article aims to analyse the micro-level perspective in ethnography, highlighting the main features of the anthropological analysis of war. The focus of this article is the discourses that the Polish-English anthropologist Bronislaw Malinowski applied in the general discipline of anthropology and in micro-level war studies. The article reveals that war is a complex process, inseparable from the daily lives of societies. This is reflected in the theoretical and practical work of anthropologists, who develop academic knowledge and apply anthropology for political purposes. Finally, the micro-level perspective is an example of interdisciplinary thinking that combines anthropological, sociological and historical approaches.

Key words: *anthropology, ethnography, individual, micro level, war.*

Miglė Lapėnaitė, Lietuvos istorijos institutas, Etnologijos ir antropologijos skyrius, Tilto g. 17, LT-01101 Vilnius, el. paštas: migle.lapenaite@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8126-6537>

Įvadas

Vengrų kilmės amerikiečių antropologas Andrew P. Vayda ir amerikiečių antropologas Anthony Leedsas teigia, kad jau nuo ankstyvųjų laikų karas ir jo procesai užima svarbią vietą žmonijos istorijoje (Vayda, Leeds 1961: 131). Tai reiškia, kad karo praktikos įsiskverbia į gyvenimiškas erdves, apimančias politines, socialines, kultūrinės ar ekonomines sritis. Amerikiečių antropologė Catherine Lutz savo mintimis tarsi pritaria sakydama, kad karo etnografijos kontekste svarbu pamatyti ne tik karines kovas, bet ir iš to kylančias krizes kasdieniame žmonių gyvenime. Daug pasaulio žmonių gyvena karo ir pasirengimo ateities karams sąlygomis (Lutz 1999: 618). Žvelgiant plačiau, amerikiečių antropologas Richardas B. Fergusonas sako, jog antropologinė karo prieiga sieja karo aspektus su socialinio gyvenimo aspektais – socialinės struktūros bruožais, žmogiškųjų įsitikinimų ir vertybių sistemomis (Ferguson 2008: 39). Šios akademikų pristatytos idėjos iliustruoja, kad antropologiniai karo tyrimai ne tik turėtų atliepti politinį nacionalinį lygmenį, tačiau kartu padėtų mąstyti apie visuomenės ir individus supančią aplinką bei jų santykį su karu.

Mikrolygmens perspektyva¹ ne tik atspindi poreikį į antropologines ir etnografines analizes įtraukti individą, bet ir leidžia įvertinti praktinį mikrolygmens perspektyvos savitumą tyrėjams dalyvaujant, sąveikaujant su tiriamaisiais bei renkant informaciją. Istoriskai galima matyti, kad karo tyrimų kontekste antropologai save laiko ne tik teoretikais, bet ir praktikais profesionalais, taip iškeldami taikomios antropologijos svarbą mikrolygmens tyrimuose. Kita vertus, mikrolygmens analizės galiausiai leidžia priartėti prie nacionalinio ar globalaus lygmens, o tai padeda atskleisti karo kompleksiskumą tiek kasdienybėje, tiek politiniame lygmenyje. Svarbu pabrėžti, kad mikrolygmens perspektyva yra ne tik karo antropologijos kaip disciplinos dalis. Apskritai pilietinius konfliktus ir karus tyrinėjant mokslininkus, ypač politikos, vis labiau domina dalyvaujančių ir karą patiriančių individų pasakojimai ir santykis su karu. Tam paaiškinti ir tą suprasti yra taikoma smurto mikropolitikos (angl. *Micropolitics of violence*) perspektyva. Tarptautinių santykių profesorius Charlesas Kingas išskyrė pagrindinius šios tyrimo prieigos bruožus, kurie padeda geriau suprasti, kodėl mikrolygmens perspektyva yra reikšminga ir aktuali karo tyrimuose: smurto analizės konflikto vietose atliekamos žemiau valstybės lygmens, pereinama į individų, grupių lygmenį; dėmesys smurto epizodų, karinių veikslių apibrėžimui, įreminimui; iš išorės konfliktams priskiriamų etikečių atmetimas siekiant išvengti

¹ Mikrolygmens studijos suteikia teorinį pagrindą tyrinėti nacionaliniu ir vietiniu lygiu kylančias smurto apraiškas, suprasti, kaip karinių ginkluotų grupių struktūra, ideologija ir procesai daro įtaką individams; ar patirties, paskatų ir požiūrio pokytis veikia individų elgesį karo metu (politikos mokslų atstovai: Balcells, Stanton 2021: 46). Tai yra sparčiai populiarėjanti prieiga, kurią ypač dažnai taiko politikos mokslų disciplinos atstovai.

klaidinančių; įsipareigojimas integruoti konfliktų dalyvių patirtis į analizes; disagregacija – reikia žiūrėti lokaliai, kur smurto ar konflikto epizodai yra aktyvūs, o kur ne (King 2004: 447). Laikantis šių prielaidų ryškėja besikeičiantis karo supratimas, susijęs su visuomene ir jos vieta karo kontekste. Nors mikrolygmens karo studijomis dažniausiai siekiama suprasti karo ir smurto poveikį paprastiems žmonėms (Kalyvas, Kocher 2009; Kalyvas 2010; Kalyvas 2012; Balcells, Justino 2014; Balcells, Stanton 2021), šiame straipsnyje į mikroperspektyvą žvelgiama kiek kitaip – karo samprata ir bruožai yra nagrinėjami per tiesioginį individo ir karo santykį.

Analizės pradžioje svarbu išskirti antropologinės karo sampratos diskursus², kurie ne tik rodo šios disciplinos indėlį į karo supratimo kūrimą, bet ir atliepia bendras mikrolygmens prieigos tendencijas karą apibrėžti per smurto prizmę. Jungtinių Amerikos Valstijų antropologė Margaret Mead teigė, kad karas yra konfliktas tarp grupių kaip atskirų vienetų, kai kiekviena iš jų siunčia kariuomenę į kovos lauką kovoti ir žudyti (Mead 1990[1940]: 415). Karas yra tarsi išradimas šalia kitų gyvenimiškų žmogiškosios rutinos išradimų: rašymo, santuokos ar maisto gamybos. Kita vertus, Mead iškelia mintį, kad ne visos visuomenės kariauja, todėl tai reikalauja atskirų tyrimų, laikantis kultūrinio reliatyvizmo mąstymo gairių. Kartu ji sako, kad karo apibrėžimas turėtų jungti kultūrinį ir individualų lygmenis. Be to, antropologų teigimu, karas yra kaip visos organizuotos tarpgrupinio žudymo formos, įtraukiančios dviejų ar daugiau žmonių kovos komandas (Divale, Harris 1976: 521); organizuotas, tikslingas grupių veiksmas, nukreiptas į kitą grupę, kuri gali būti arba nebūti organizuota dėl to paties veiksmo, naudojant realią ar potencialią mirtinos jėgos taikymo praktiką (Ferguson 1984: 5). Iš šių apibrėžimų matyti, kad karo supratimas kito mažai, o esminiai bruožai yra susiję su neišvengiamu karo ir smurto ryšiu bei santykiu tarp „savo“ ir „kito“.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – aptarti mikrolygmens perspektyvą antropologinėse karo analizėse. Didesnis dėmesys skiriamas mažiau analizuotai taikomajai karo antropologijai ir individo supratimui. Siekiant suvokti mikrolygmens prieigos reikšmę antropologinėje karo analizėje, šio straipsnio pagrindinė ašis yra lenkų kilmės anglų antropologas Bronislawas Malinowskis ir jo diskursai bei mikroprieigos taikymas. Malinowskis buvo funkcionalizmo krypties atstovas, kuriam svarbu suprasti individo poreikius bei socialinių visuomenių elgesį, santykius konkrečiame kultūriniame kontekste. Apskritai šios mąstymo krypties mokslininkai sako, kad visuomenės yra kaip gyvas organizmas, kurio skirtingos dalys sąveikauja (Porth, Neutzling, Edwards 2022). Malinowskis buvo

² Antropologinę karo sampratą nagrinėja antropologai ir taikomosios antropologijos atstovai, kurie vykdo institucijų politinius, praktinius ar strateginius uždavinius (M. Mead, R. Benedict ir kt.).

antropologas funkcionalistas, o kartu ir taikomosios antropologijos atstovas bei etnografas. Kaip mokslininkui buvo svarbu stebėti, tyrinėti, suprasti, ką žmonės kalba ir realiai daro tiriamuoju momentu, šiame darbe atskleisime istorinės lyginamosios diskurso analizės metodais.

Šis straipsnis yra sudarytas iš trijų pagrindinių dalių, kuriose glaustai ir kiek supaprastintai bandoma nagrinėti mikrolygmens perspektyvos bruožus teoriniame ir praktiniame antropologinių karo tyrimų kontekste. Pirmoje dalyje bus nagrinėjami Malinowskio diskursai apie individus *in situ* ir taikomosios karo antropologijos plotmėje. Antroje dalyje bus pristatomas taikomosios antropologijos mikrolygmuo politiniams tikslams įgyvendinti – kokią įtaką individams turi valstybiniu lygmeniu priimami sprendimai, kylantys iš antropologinio žinojimo. Trečioje dalyje trumpai bus palyginamas istorinis, sociologinis ir antropologinis požiūriai į karo analizę.

Bronislawo Malinowskio diskursai: individai *in situ* ir taikomoji karo antropologija

Lutz teigia, kad nors istoriškai etnografija turi santykį su karu ir militarizacija, vis dėlto klasikinė etnografinio metodo istoriografija prasideda tik su Pirmuoju pasauliniu karu, pirmiausia Malinowskio tyrinėjimais Trobriando salose (Lutz 1999: 610). Malinowskio indėlis į taikomąją antropologiją yra laikomas svarbiu, nes jis siekė sumažinti atotrūkį tarp teorinio žinojimo bei praktinio darbo metu surinktų faktų. Tai apima keletą aspektų, kurie yra reikšmingi tiek bendram taikomosios antropologijos suvokimui, tiek šiame tekste aptariamoms mikrolygmens perspektyvos pagrindu atliekamų karo tyrimų kontekste. Malinowskio tyrinėjimuose yra reikšminga *in situ* sąvoka, kuri aiškiai išryškina suvokimą, kad skirtingos tautos turi būti tiriamos lokaliai, būnant tam tikroje pozicijoje, stebint ir dalyvaujant vietoje. Tai leidžia išgryninti vietinį tiriamos bendruomenės ir pavienių individų požiūrį, įsiliesti į jų kasdienę aplinką, užmegzti ryšį ir surinkti empirinius duomenis.

1922 m. pasirodžiusioje monografijoje *Argonauts of the Western Pacific* Malinowskis aprašė savo stebėjimus, surinktus Trobriando salose, kur jis stebėjo socialinius santykius, ekonominius reikalus, taip pat fizinę ir psichologinę tiriamųjų būseną. Malinowskis mano, kad reikia teorinį žinojimą sieti su praktiniais interesais, nes tyrinėjant politines, socialines, kultūrinės ar ekonomines problemas yra reikalaujama ne tik teorinių žinių, bet ir praktiškai taikomų antropologinių metodų, aiškiai išreiškiančių antropologinį požiūrį į vietinio žinojimo kūrimo svarbą (Malinowski 1922; Malinowski 1929: 23). Praktinis teorinių žinių taikymas leidžia užrašyti tuos tiriamojo objekto aspektus, kurie yra tarsi akademinė paslaptis tiems, kurie netaiko tinkamų metodų ir priemonių. Kartu tai

apibendrina šio mokslininko siekį surinkti empirinius duomenis, kurie teoriškai būtų reikšmingi (Symmons-Symonolewicz 1960: 54). Vis dėlto reikia turėti mintyje, kad Malinowskis pirmiausia buvo etnografas praktikas, kuris neišvengiamai tapo viena pagrindinių akademinio pasaulio figūrų taikomosios antropologijos plotmėje.

Malinowskis iškėlė teorines ir praktines etnografinio tyrimo idėjas, kurios pirmiausia yra orientuotos į mikrolygmenį, į vietinio žinojimo ieškojimą, jo užrašymą ir supratimą. Lauko tyrime, teorijoje, stebėjimuose ir analizėse leitmotyvas „individas, grupė ir jų tarpusavio priklausomybė“ yra svarbi ir neatsiejama antropologinio veikimo dalis (Malinowski 1939: 938). Teorija, kuri neįtraukia individo, jo indėlio ir integracijos į kolektyvinį veiksmą, pasak Malinowskio, iš principo neveikia (Malinowski 1939: 962). Reikia pabrėžti, kad šio mokslininko diskursuose aiškiai įvardijama, kad individas yra visų tradicijų, veiksmų ir organizuoto elgesio esminis šaltinis ir tikslas.

Antropologinė karo analizė yra Malinowskio tyrimų dalis šalia kolonijinio valdymo analizės, primityvių, mažų visuomenių tyrimų, rasių tyrinėjimo, vietinio švietimo ar besikeičiančių kultūrų tyrimų. Malinowskis sako, kad karas yra priešingybė normalioms konstruktyvioms žmonių kooperacijos taisyklėms, pagrindiniams žmonių teisės ir etikos principams (Srivastava 1993: 186). Jo siūlomos teorinės idėjos ir metodinės tyrimų priegigos stiprina supratimą, kad antropologas tirdamas visuomenę tam tikro laiko ar erdvės kontekste galėtų pasakyti, kas yra karas: ar karas kaip kultūrinis fenomenas buvo matomas evoliucijos pradžioje, kokie yra tai lemiantys veiksniai ir pasekmės, ką tai kuria ir griaua. Šie klausimai, pasak Malinowskio, priklauso būtent žmogaus ir apie žmogų mokslui. Formos, veiksniai ir jėgos, kurios apibrėžia ir nulemia žmonių karą, turėtų būti analizuojami remiantis tinkama karo antropologijos teorija (Malinowski 1941: 522). Tai išryškina pagrindinę šio tyrėjo puoselėtą akademinę liniją, kurios centre yra etnografas ir jo tiriamos visuomenės bei individai.

Atsižvelgiant į Malinowskio siekį jungti teorinį ir praktinį tyrimo lygmenis, labai svarbi ir reikšminga antropologinio tyrimo, kartu ir šio straipsnio dalis yra karo supratimas ir karo santykis su individualiais. Karas, pasak Malinowskio, yra organizuotos jėgos tarp dviejų politiškai nepriklausomų vienetų naudojimas, siekiant savo genties ar nacionalinės politikos tikslo (Malinowski 1941: 541). Kaip buvo minima šio straipsnio pradžioje, karo tyrimuose yra neišvengiamas ir neabejotinai svarbus smurto vaidmuo, kuris išryškėja Malinowskio antropologinės karo analizės diskursuose, kartu yra atliepiama mikrolygmens priegigos viena iš tarpdisciplininių idėjų kalbėti apie smurto įtaką individams ir jų gyvenimams. Apie smurtą Malinowskis kalba išskirdamas kelias grupes: smurtą privačioje aplinkoje; organizuotą kolektyvinį smurtą; ginkluotus reidus; karą kaip politinę ankstyvojo nacionalizmo išraišką formuojant tautines valstybes; karą

tarp dviejų kultūriškai skirtingų grupių kaip nacionalinės politikos instrumentą (Malinowski 1941: 541).

Kitas svarbus ir besisiejantis antropologinių, individualaus lygmens tyrimų momentas yra smurto kilmė, apie kurią kalba Malinowski (Malinowski 1941: 521). Smurto apraiškos pirmiausia yra nulemtos kultūros įtakos, o ne biologinio determinizmo. Būtent smurtiniai veiksmai, kurie yra organizuojami individualiai ar kolektyviai, kyla dėl konvencinių, tradicinių ir ideologinių imperatyvų. Žmonės organizuojasi ir kovoja vedami susiformavusių savitų tradicijų, religinių įsitikinimų, patriotizmo, įdiegtų kultūrinių vertybių ar netgi iš to kylančių istoriškai formuotų kolektyvinių neapykantos apraiškų. Tai neturi nieko bendro su organiškai nulemta žmogiškąja būseną (Malinowski 1941: 527). Tai reiškia, kad fiziologinės savybės nepaaiškina, kodėl žmonės griebiasi smurto, kodėl kariauja, o karas pirmiausia įvardijamas ir suprantamas kaip kultūros³ dalis (Malinowski 1936: 444). Šie diskursai veda toliau ir leidžia gilintis ne tik į vidinę karo kaip kultūros dalies dinamiką, tačiau atspindi poreikį suprasti vidines žmonių motyvacijas kariauti. Visa tai į viena sujungia mikrolygmens prieigą, antropologinį karo matymą ir minėtąjį funkcionalistinį Malinowskio plėtotą požiūrį.

Malinowskio diskursai aiškiai išskleidžia, kad karas yra holistinis procesas ir turi būti tiriamas kaip kompleksinė visuomenės sistemų ir praktikų dalis, tai siejant su kitais žmogui svarbiais elementais. Karo kaip kultūros įvardijimas kartu įprasmina ir antropologo veiklą, atspindi pagrindinį šio aptariamo akademiško tikslą – etnografijos metodų taikymą tiriamam reiškiniui. Antropologai turi tyrinėti reiškinį, jo tipus, fazes ir sieti tai su minėtais kultūriniais elementais: tradicijomis, religiniais įsitikinimais, vertybiniais principais ar istoriškai susiformavusia kolektyvine atmintimi. Malinowskį domino procesų susietumas ir siekis į tiriamuosius objektus pažiūrėti per jų atskirų detalių prizmę, kartu ieškant sąsajų tarp skirtingų žmogiškojo gyvenimo reiškinų. Mokslininko etnografiniai darbai aiškiai įprasmina mikrolygmens perspektyvą, kurios dėmesio centre yra individas ir jo patirtys. Nors šiame skyriuje aptariama taikomoji karo antropologija siejasi su bendrąja antropologine tradicija, vis dėlto žvilgsnis į karą per mikrolygmens perspektyvą neišvengiamai priartina prie Malinowskio etnografinių tyrinėjimų koncepcijos ir požiūrio į visuomenės ir individus.

Kita vertus, Malinowskio diskursai jau XX a. pabaigoje sulaukė akademinės bendruomenės kritikos. Mokslininko teoriniame žinojime ir praktinėje veikloje pasigendama evoliucinio žvilgsnio į tiriamą objektą, kas leistų užčiuopti karo kilmės pradmenis skirtingose kultūrose (Srivastava 1993: 197). Tai skatina ieškoti papildomų antropologinių perspektyvų, kurios padėtų atsakyti į mažai dėmesio

³ Šiame darbe pristatoma kultūra yra sistema, kuri tarnauja žmogiškųjų poreikių patenkiniui ir lemia žmonių elgesį.

sulaukusius klausimus bei aspektus, pavyzdžiui, susijusius su karo kilme ir ilgamažiskumu ar karo mentaliteto egzistavimu ir konstravimu tam tikroje visuomenėje. Malinowskis labai aiškiai išdėstė savitą požiūrį teigdamas, kad praeityje surinkta informacija neturi mokslinio patikimumo (Weaver 2002), todėl didžiausias dėmesys buvo skirtas etnografiniam duomenų rinkimui čia ir dabar.

Apibendrinant Malinowskio taikomosios karo antropologijos diskursus bei individo *in situ* principą galima pasakyti, jog pasitelkiant etnografinį metodą siekiama teorines koncepcijas patikrinti praktiniame lygmenyje, suprasti, kas rūpi kiekvienai kultūrai, ir atsisakyti siauro požiūrio į tyrimo klausimus. Kitaip tariant, į tiriamus objektus mokslininkas skatina žiūrėti plačiai, įsigilinant į vietinį kontekstą ir taip siekiant kuo išsamesnių paaiškinimų. Malinowskio išvalgos, jo kaip labiau praktiko nei teoretiko tapatumas kelia ir daugiau diskusijų, kurios išryškėja tyrinėjant mikrolygmens etnografiją.

Taikomosios antropologijos mikrolygmuo politiniams tikslams

Taikomosios antropologijos istorija rodo, kad šio mokslo žinios buvo taikytos ne tik etnografijoje tiriant įvairias visuomenes, jų kultūrą, simbolius ir kaitos praktikas, bet ir politiniais tikslais (Malinowski 1929: 23), kurie stipriai siejasi su šiame straipsnyje aptariama karo antropologija per mikrolygmens prieigą. Tai pirmiausia atspindi politiniu ir instituciniu lygmeniu priimamų sprendimų įtaką individui. Verta pabrėžti, kad pagrindinis dėmesys šiose diskusijose yra sutelktas būtent į karo kontekstą, kuriame, be kita ko, išryškėja mikro- ir makrolygmenų sąveika. Taigi taikomoji antropologija patvirtina idėją, kad mokslas yra kaip naujos tvarkos pagrindas, ir tai išreiškia kaip galios, žinojimo ir socialinės kontrolės sąveiką (Starn 1986: 705).

Taikomosios antropologijos istoriografija karinėse veiklose prasideda jau nuo Pirmojo pasaulinio karo (Rosen 2011: 536). Prielaidos, kurios kyla iš antropologinio žinojimo, prisideda prie valstybių administracijų priimamų politinių ir karinių sprendimų. Vokietijoje gimęs antropologas, kalbininkas, amerikiečių antropologinės mokyklos pradininkas Franzas Boasas Pirmojo pasaulinio karo metais kėlė klausimus dėl antropologų *mokslo išnaudojimo* taikant lauko tyrimų technikas darbo praktikoms Centrinėje Amerikoje (Price 2000). Mokslininko iškeltas susirūpinimas rodė, kad toks antropologų veikimas darė žalą antropologinių tyrimų patikimumui. Pirmojo pasaulinio karo metais antropologai išnaudojo savo profesinę sritį tautos ar imperijos gerovei kurti (Scheer, Marchetti, Johler 2010: 15). Taip pat buvo manoma, kad Pirmojo pasaulinio karo antropologija yra labiau susijusi su Europos žemynu ir jos reikalais bei koncentruota į kelias sritis: į karių apkasus; į tai, kas buvo vadinama karo folkloru, – papročius, įsitikinimus, simbolines sistemas ir kultūrinės praktikas, kurias plėtoja kariai karo fronte; į

karo kalinių stovyklas (Scheer, Marchetti, Johler 2010: 20). Šie klausimai yra neišvengiamai susiję su antropologine karo analize ir etnografinės mikrolygmens prieigos taikymu – dėmesiu žmogiškojo kasdienio gyvenimo sritims bei tiems, kurie gali išsakyti savo mintis.

Antrajame pasauliniame kare šios tendencijos išlieka panašios, nes antropologija buvo ryški profesinė praktika, o antropologai nebuvo vien tyrėjai, bet dirbo ir valstybių tarnyboms. Mokslininkų darbo pobūdis buvo įvairus: rinko ir apdorojo žvalgybinę informaciją, mokė ir treniravo valstybės institucijų darbuotojus, dirbo prie Jungtinių Amerikos Valstijų projektų (Price 2008: 19). Tai leido pažinti konkrečias visuomenes, turinčias savitas kultūrinės, socialinės ar politinės praktikas. Akivaizdu, kad taikomoji karo antropologija tuo metu pasitarnavo didžiųjų galių interesams siekiant pažinti skirtingas visuomenes karo kontekste bei priimti sprendimus. Kita vertus, antropologinis karo supratimas padėjo įsigilinti ir į savo visuomenes bei jų specifiką. Antrojo pasaulinio karo metais Mead buvo įvardijama kaip lyderė, taikanti mokslą praktiniame karo veikimo lauke, kartu su anglų antropologais Gregory Batesonu ir Geoffrey'umi Gorieriu bei Jungtinių Amerikos Valstijų antropologe ir etnologe Ruth Benedict dėmesį telkė nebe į mažų primityvių visuomenių tyrimus, bet į modernias Jungtinių Amerikos Valstijų ar Vokietijos kultūras. Tai buvo įvardijama ir formuojama kaip nacionalinis charakteris ir jo kūrimas (Mabee 1987: 3). Mead aktyviai veikdama taikomosios karo antropologijos kontekste sakė, kad karo tyrimams buvo svarbu žinoti, kokias treniruočių praktikas taiko kitų šalių pajėgos, kokio tipo pratimus jos atlieka, kokia procesų trukmė, koks pastangų lygis, kokie santykiai tarp vadų ir tarnaujančiųjų ar koks iniciatyvos lygis buvo suteikiamas pavieniams kariams (Mead 1943: 139). Ši mokslininkė turėjo ambicijų antropologiją iškelti į paviršių ir padaryti ją kuo labiau pritaikoma bei naudinga disciplina (Mandler 2013: 43–48). Kalbant plačiau, Mead savo idėjas įprasmino tyrinėdama skirtingas bendruomenes – Papua Naujosios Gvinėjos gentis *Mundugumour*, *Chambri* ir *Arapesh* (Roscoe 2003: 581). Vienas ryškiausių atradimų yra antropologės išvados apie kalnų gentį *Arapesh*, apibūdinamą kaip visuomenę, kurioje nėra žinoma apie karą arba žinios apie šį reiškinį yra labai ribotos, nes moterys ir vyrai yra neagresyvūs, švelnūs ir paslaugūs (Mead 1935: 40). Mead teigė, kad nors šie žmonės turėjo ginklų, su karu susijusių ritualų ar neformalių karų praktikų, jie į tai įsitraukė labai mažai. Šie antropologės atradimai jungia tiek darbą moksliniame pasaulyje, tiek neišvengiamą antropologinio žinojimo taikymą valstybinio lygmens reikalų sprendimui. Kyla mintis, kad nors Mead tyrimais ir naudotasi politiniams tikslams, taip pat kitoms, iš savo rato išeinančioms bendruomenėms pažinti, vis dėlto tyrimų pobūdis gražina prie antropologų pirminės idėjos gilintis į kultūrą, kuri susijusi su individualiais karo kontekste. Tai atliepia ir XX a. 8 deš. Jungtinių Amerikos Valstijų kultūros antropologo Cliffordo Geertzo iškeltą kultūros, kaip reikšmių

sistemos tam tikrose visuomenėse, prasmę (Geertz 1973: 3–33). Antropologo tikslas yra atrasti ir tyrinėti prasmes, kurias žmonės perteikia išreikšdami savašias patirtis.

XXI a. amžiaus akademinės praktikos rodo, kad taikomosios antropologijos reikšmė individo ar visuomenės lygmens tyrimuose išlieka svarbi ir reikšminga. Tarsi veiklos apibendrinimas yra XXI a. pradžioje Amerikos antropologų asociacijos parengta ataskaita⁴ dėl antropologijos įtraukimo į Jungtinių Amerikos Valstijų saugumo ir žvalgybos bendruomenės veiklas. Joje sakoma, kad antropologai gali įsitraukti į skirtingas veiklas: politikos analizę ir formulavimą, vidinių organizacijų studijų atlikimą, kultūrinių mokymų kariams rengimą, pagalbą žvalgybos ir karinėms operacijoms. Čia atsiranda ne tik taikomosios karo antropologijos mikrolygmuo politiniams tikslams, bet ir antropologo bei individo santykis. Šiame kontekste itin išryškėja insaiderio⁵ (*insider*) ir autsaiderio (*outsider*) skirtis, kuri yra tyrėjų, atliekančių stebėjimus, lauko tyrimus ar taikančių etnografinius metodus, diskusijų objektas. Insaiderio ar kitaip vadinama *emic* perspektyva leidžia tiriamą visuomenę pažinti iš arčiau, turint gilesnę žinojimą apie bendruomenę. Autsaiderio (*etic*) problema reikalauja tyrėjo gebėjimų prieiti prie tiriamųjų, įgauti pasitikėjimą, nes jis yra atėjęs iš kitos erdvės, kuri yra už studijuojamos bendruomenės ribų. Tai kartu rodo vietinių ir ne vietinių skirtį, kuri yra svarbi interpretuojant ir suvokiant skirtingas kultūras (Headland 1990: 4). Antropologai atlieka lauko tyrimus su tais, kurie yra karo ar smurto zonos, kurie vykdo smurtines operacijas ar yra smurto aukos (Sluka, Robben 2012: 2). Kartu čia iškyla ir refleksyvumo sąvoka, kuri yra vartojama kalbant apie tyrėjo įsitraukimą į tiriamos visuomenės gyvenimą bei jos aplinką. Tyrėjas suvokia ir keletą kartų įvertina savo indėlį, įtaką ar intersubjektyvaus tyrimo formavimą bei galimas tyrimo pasekmes (Salzman 2002: 806). Refleksyvumas kaip svarbus elementas yra minimas ir smurto bei karų ir konfliktų tyrimuose, įvardijant šį principą kaip esminį, siekiant aiškiai pristatyti tyrimo procesą ir tiriamą aplinką, susitvarkyti su kylančiais iššūkiais bei šališkumais santykiyje su tiriamuoju objektu. Taip pat tai išryškina esminius etnografinio tyrimo principus, kurie nėra susiję su konkrečia tyrimo tematika.

Apibendrinant pasakytina, kad praktinis antropologinis veikimas visų pirma yra susijęs su tiesiogine tiriamąja mokslininkų veikla, kuri atliepia etnografinio lauko tyrimo tikslą – išėiti ir pažinti iš arti tuos, kuriuos tyrinėjame, o tai

⁴ Amerikos antropologų asociacijos etikos kodas (CoE) – rašytinės antropologų įsitraukimo į karinius, žvalgybos ar kitus nacionalinio saugumo veiksmus nuostatas, leidžiančios suprasti tokių įsitraukimo formų etines implikacijas (*Ethical Guidelines for...* 2011).

⁵ Insaideris dažniausiai yra tiriamosios visuomenės dalis, turi panašumų, panašių savybių ir patirčių. Narystės statusas suteikia tam tikro patikimumo ir įgalina visavertiškesnę tiriamųjų priėmimą (psichologijos mokslų atstovės: Corbin Dwyer, Buckle 2009).

neišvengiamai kelia klausimus dėl įtakos individams mikrolygmeniu. Antra, dirbant valstybių karinėms politinėms organizacijoms karo kontekste šis veikimas orientuojasi į kitų galių pažinimą, jų veiklos analizes ir ataskaitų teikimą savo organizacijai. Tai leidžia derinti akademinį žinojimą, išėjimą į lauką ir atstovaujamos valstybės interesų užtikrinimą, tačiau iš profesinės pusės ši veikla yra kritikuotina, nes kelia klausimų dėl mokslininkų šališkumo, akademinės etikos bei mokslinio darbo principų. Galiausiai, taikomoji karo antropologija mikrolygmeniu parodė, kad didžiausią įtaką individams daro ne tik politika, bet ir kultūra. Pirmiausia yra siekiama suvokti tam tikros visuomenės savitumą, tuomet priimami politiniai sprendimai.

Nuo mikro- iki makro-: kuo skiriasi antropologų, istorikų ir sociologų požiūriai?

Mikrolygmens antropologinė, į individus orientuota perspektyva suteikia naujų įžvalgų ir leidžia objektyviau suprasti karą, turint galvoje galimybes į karą pažvelgti tiriamų individų akimis bei gauti pirminės reikšmingos informacijos. Vis dėlto tai neretai kelia iššūkių siekiant suprasti, kaip individo ar visuomenės lygmens požiūris į smurtą, individualus dalyvavimas ar ginkluotų grupių palaišymas, vietinės pasipriešinimo formos ar kiti karo kasdienybės aspektai siejasi su specifiniais makro-, nacionalinio lygmens procesais (Balcells, Justino 2014: 1347). Kartu tai kelia klausimų, ar vietiniu individo lygmeniu surinkti duomenys atliepia struktūrinius šalies procesus ir kaip? Ar specifinio atvejo įžvalgos gali būti pritaikomos kitiems atvejams? Tai suprasti ir kelti klausimus diskusijoms yra svarbu, nes, pasak graikų politologo Stathiso Kalyvo, karas sujungia civilius, karines grupes, vietas bei valstybės lygmens institucijas, kurių ryšiui aptarti reikalingas platesnis matymas, jungiantis kiek įmanoma daugiau aspektų (Kalyvas 2012: 660). Mikrolygmens prieigos trūkumus papildoma sociologinis ir istorinis požiūriai, nors leidžiantis į gilesnes analizes galima pastebėti, kad mikrolygmuo įgauna vis daugiau tarpdiscipliniškumo bei dėmesio. Tai apima ir minėtąjį politikos mokslininkų taikomo ir analizuojamo smurto poveikį individams, karo lokalumą, išorinių etikečių atsisakymą.

Vienas sociologijos disciplinos klasikų Emile'is Durkheimas sako, kad karai sukelia kolektyvinius sentimentus, stimuliuoja palaikančią dvasią ir patriotizmą bei veda į vieną bendrą tikslą – stipresnę visuomenės integraciją (Durkheim 1951: 166). Sociologiniuose tyrimuose svarbu išsiaiškinti, kokius socialinius ar politinius pokyčius karas sukelia, pagrindinį dėmesį skiriant būtent vidiniams visuomenės procesams (Roxborough 1999: 491–500). Žvelgiant dar plačiau, sociologinis požiūris siūlo tyrinėti tiek individų pasirinkimus karo kontekste, tiek besikeičiančią karo sampratą, karo pobūdžio pokyčius ir valstybės vaidmenį karo

procesuose. XXI a. pradžios tendencijos iliustruoja, kad valstybė iš esmės praranda savo kaip pagrindinio ir viską lemiančio karo veikėjo vaidmenį, karai tampa lokalesni, įgauna skirtingas kariavimo formas, įtraukia skirtingus veikėjus ir civilius (Maleševič 2010: 316). Kalbant apie mikrolygmens dalyvavimą kare, sociologiniu požiūriu individualus dalyvavimas ar žudymas reikalauja socialinės organizacijos ir mikrolygmeniu esančio solidarumo, kuris veda į koordinuotą bendrą veiksmą. Kova ir polinkis kovoti yra ne individų, o grupinis fenomenas (Maleševič 2010: 222). Tai siejasi su antropologinio požiūrio siūlomais diskursais, tačiau įkontekstina individą į platesnius visuomenės procesus ir iš dalies padeda patvirtinti, kad individo lygmeniu vykstantys procesai yra pirminiai ir svarbūs tolimesnio karo žinojimo kūrimui, kartu parodo, koks yra karo ir visuomenės santykis, kaip ekonomika, politika ar šalies kultūra siejasi su karu ir platesniais procesais.

Karo sukeltų pokyčių aiškinimai sociologiniame diskurse dažniausiai neapima karo ir visuomenės santykių formavusių istorinių procesų svarbos (Maleševič 2014: 66). Tai galima išsiaiškinti taikant istorinę prieigą, kuri į tiriamą karo reiškinį leidžia žiūrėti per istorijos tėkmėje besiformavusį visuomenės ir valstybės santykį, taip pat aptariant valstybės veiksnį karo priežasčių ir pasekmių kontekste ar karo poveikį valstybės kūrimo procesuose, destruktines karo pasekmes, valstybių ir politinių lyderių poreikį sutelkti smurto, ginklų ir kapitalo kontrolę į savo rankas (Tilly 1985). Lietuvių autoriai, kurie kalba apie valstybės kūrimąsi karo metu, smurto kaip tautos ir tapatumo formavimosi aspektą (Balkelis 2018: 1–179), karo atminties aktualizavimą, socialinius bei mentalinius visuomenių pokyčius (Safronovas 2015: 149–165), taip pat prisideda prie šio istorinio požiūrio apie karą formavimo. Prūsų karo teoretikas Carlas von Clausewitzas pateikė istorijos disciplinos supratimą, kuris pasižymi savitu matymo kampu, bet, kita vertus, yra tam tikro kritinio žvilgsnio į mikroprieigą dalis. Clausewitzas sako, kad karas yra valstybės, ginkluotųjų pajėgų ir visuomenės santykių išraiška (Kestnbaum 2009: 236). Ši trijų šalių santykių sąveika yra neatsiejama nuo istorinio požiūrio šalininkų siūlomų karo tyrimų. Įdomu, kad nors karo kontekste pagrindinis jų dėmesys skiriamas valstybės galiai, politinėms priemonėms ir prieš demaskavimui, visgi ši prieiga sujungia mikro- ir makroperspektyvas, taip atliepdama mikrolygmeniu surinktų duomenų (ne)pritaikomumą analizuojant politinius, karinius ar ekonominius karo aspektus.

Pagrindinis mikrolygmens išskirtinumas karo antropologijos kontekste yra žmogiškosios realios patirties įprasminimas ir pirminio žinojimo kūrimas. Jis jungia socialinius, istorinius, kultūrinius, politinius, emocinius ar intelektualinius patyrimo aspektus (Waterston 2009). Antropologinio, sociologinio ir istorinio požiūrių palyginimas leido išskirti esminius, šių požiūrių vertinimą atspindinčius aspektus: pirma, antropologinėms analizėms svarbiausia suprasti, kas

yra žmogus ir kokia jo vieta karo kontekste. Sociologinio ir istorinio požiūrių šalininkai daugiau dėmesio skiria visuomenėms arba valstybės lygmeniui, nors nevengia atsižvelgti į tai, kas vyksta individualiu lygmeniu. Antra, tiriant skirtumus visgi išryškėja ir požiūrių panašumai, kurie neišvengiamai atspindi bendrą akademinės bendruomenės tyrimų tendenciją: į procesus žiūrėti plačiai ir juos suvokti kompleksiskai.

Išvados

Apibendrinant reikia pasakyti, kad mikrolygmens prieiga etnografijoje ne tik generuoja teorines išvalgas, kurios yra reikšmingos plėtojant antropologinę karo analizę, bet ir iš esmės leidžia į tiriamą karo reiškinių pažiūrėti empiriškai, tiesiogiai tyrėjui priartėjant prie individų ir gilinantis į jų patirtis. Apžvelgus Malinowskio etnografinius antropologinius karo diskursus galima pastebėti, kad etnografija yra pirminis įrankis, kuriuo galima tikrinti teoriniu pagrindu pateikiamas karo sampratas, atskleisti teorinio ir praktinio lygmens sąveiką bei suprasti, kaip vietinis, nacionalinis ir globalus kontekstas daro įtaką individams. Šio mokslininko indėlis į taikomąją karo antropologiją padėjo pamatus ne tik akademinėi veiklai ir skirtingų visuomenių tyrimams, bet ir antropologų darbui karinėse organizacijose, kurios didžiuosiuose pasauliniuose karuose mokslinį žinojimą panaudojo politiniams tikslams. Ši antropologinio tyrimo dalis yra reikšminga bendrame mikrolygmens prieigos tyrimo kontekste, nes remiantis Malinowskio išvalgomis tyrėjas turi eiti į tiriamąjį lauką, stebėti, dalyvauti ir užčiuopti vietinį žinojimą. Istoriniame kontekste antropologai daugiausia siekė padaryti antropologiją kuo labiau pritaikoma taikomąja disciplina, prisidedančia prie valstybinio lygmens sprendimų, kartu išryškinančia individo, karo ir politikos bei individo ir antropologo santykius.

Šiuolaikinė etnografija siekia ne vien tikrinti teorijas, kaip tai iš esmės darė Malinowskis, save pirmiausia identifikuodamas kaip praktinį etnografą, bet generuoti teorijas, suteikti minčių tolesniems tyrimams, atsižvelgiant į besikeičiantį politinį, karinį, kultūrinį ar socialinį kontekstą. Šiame tyrime išryškėjo ne tik antropologinės karo analizės mikrolygmens etnografijoje savitumas, bet ir vis didėjantis mokslo tarpdiscipliniškumas, leidžiantis sumažinti vienos ar kitos prieigos trūkumus bei sujungti skirtingas prieigas kompleksiškiems reiškiniams aiškinti. Sociologijos, istorijos ar politologijos disciplinos bei trumpas jų požiūrių aptarimas ir palyginimas su antropologine mintimi parodė, kad besikeičianti karo kultūra, kariavimo būdai, mažėjantis valstybės vaidmuo ir didėjantis karų lokalumas skatina mikroprieigą taikyti ne tik antropologijoje, bet ir kitose mokslo srityse.

Literatūra

Balcells, Laia; Justino, Patricia. 2014. Bridging Micro and Macro Approaches on Civil Wars and Political Violence: Issues, Challenges, and the Way forward, *Journal of Conflict Resolution* 58(8): 1343–1359.

Balcells, Laia; Stanton, Jessica A. 2021. Violence against Civilians during Armed Conflict: Moving beyond the Macro- and Micro- Level Divide, *Annual Review of Political Science* 24: 45–69.

Balkelis, Tomas. 2018. *War, Revolution, and Nation-Making in Lithuania, 1914–1923*. Oxford: Oxford University Press.

Corbin Dwyer, Sonya; Buckle, Jennifer L. 2009. The Space between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research, *International Journal of Qualitative Methods* 8(1): 54–63.

Divale, William Tulio; Harris, Marvin. 1976. Population, Warfare, and the Male Supremacist Complex, *American Anthropologist* 78(3): 521–538.

Durkheim, Émile. 1951. *Suicide: A Study in Sociology*. G. Simpson (ed.). London, New York: Routledge.

Ethical Guidelines for Good Research Practice. 2011. <<https://www.theasa.org/downloads/ASA%20ethics%20guidelines%202011.pdf>> [žiūrėta 2021 01 05].

Ferguson, R. Brian (ed.). 1984. *Warfare, Culture, and Environment*. Orlando: Academic Press.

Ferguson, R. Brian. 2008. Ten Points on War, *Social Analysis: The International Journal of Anthropology* 52(2): 32–49.

Geertz, Clifford. 1973. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.

Headland, Thomas. N. 1990. Introduction: A Dialogue between Kenneth Pike and Marvin Harris on Emics and Etics, T. N. Headland et al. (eds). *Emics and Etics: The Insider/Outsider Debate*: 1–13. <https://www.researchgate.net/publication/246054591_Emics_and_Etics_The_InsiderOutsider_Debate> [žiūrėta 2021 05 02].

Kalyvas, Stathis N. 2010. Promises and Pitfalls of an Emerging Research Program: The Microdynamics of Civil War, S. N. Kalyvas et al. (eds). *Order, Conflict, and Violence*: 397–421. <<https://www.cambridge.org/core/books/abs/order-conflict-and-violence/promises-and-pitfalls-of-an-emerging-research-program-the-microdynamics-of-civil-war/2FAC03F0E6EE37C79A2683FF74B-2DA0A>> [žiūrėta 2021 05 29].

Kalyvas, Stathis N. 2012. Micro-Level Studies of Violence in Civil War: Refining and Extending the Control-Collaboration Mode, *Terrorism and Political Violence* 24(4): 658–668.

Kalyvas, Stathis N.; Kocher, Matthew Adam. 2009. The Dynamics of Violence in Vietnam: An Analysis of the Hamlet Evaluation System (HES), *Journal of Peace Research* 46(3): 335–355.

Kestnbaum, Meyer. 2009. The Sociology of War and the Military, *Annual Review of Sociology* 35: 235–254.

King, Charles. 2004. The Micropolitics of Social Violence, *World Politics* 56(3): 431–455.

Lutz, Catherine. 1999. Ethnography at the War Century's End, *Journal of Contemporary Ethnography* 28 (6): 610–619.

Mabee, Carleton. 1987. Margaret Mead and Behavioral Scientists in World War II: Problems in Responsibility, Truth, and Effectiveness, *Journal of the History of the Behavioral Sciences* 23(1): 3–13.

Malešević, Siniša. 2010. *The Sociology of War and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Malešević, Siniša. 2014. Is War Becoming Obsolete? A Sociological Analysis, *The Sociological Review* 62(2): 65–86.

Malinowski, Bronislaw. 1922. *Argonauts of the Western Pacific: An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. London: George Routledge & Sons; New York: E. P. Dutton & Co.

Malinowski, Bronislaw. 1929. Practical Anthropology, *Africa: Journal of the International African Institute* 2(1): 22–38.

Malinowski, Bronislaw. 1936. Culture as a Determinant of Behavior, *The Scientific Monthly* 43(5): 440–449.

Malinowski, Bronislaw. 1939. The Group and the Individual in Functional Analysis, *American Journal of Sociology* 44(6): 938–964.

Malinowski, Bronislaw. 1941. An Anthropological Analysis of War, *American Journal of Sociology* 46(4): 521–550.

Mandler, Peter. 2013. Waging War in the Name of Anthropology, *History Today*. <<https://www.historytoday.com/archive/waging-war-name-anthropology>> [žiūrēta 2022 05 20].

Mead, Margaret. 1935. *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*. New York: William Morrow & Co.

Mead, Margaret. 1943. Anthropological Techniques in War Psychology, *Bulletin of the Menninger Clinic* 7(4): 137–140.

Mead, Margaret. 1990[1940]. Warfare is Only an Invention – Not a Biological Necessity, D. Hunt (ed.). *The Dolphin Reader*: 415–421. Boston: Houghton Mifflin Company.

Porth, Eric; Neutzling, Kimberley; Edwards, Jessica. *Functionalism*. <<https://anthropology.ua.edu/theory/functionalism/>> [žiūrēta 2022 05 17].

Price, David. 2000. Anthropologists as Spies, *The Nation* 02 11. <<https://www.thenation.com/article/world/anthropologists-spies/>> [žiūrėta 2022 05 05].

Price, David D. 2008. *Anthropological Intelligence: The Deployment and Neglect of American Anthropology in the Second World War*. Durham: Duke University Press.

Roscoe, Paul. 2003. Margaret Mead, Reo Fortune, and Mountain Arapesh Warfare, *American Anthropologist* 105(3): 581–591.

Rosen, Lawrence. 2011. Anthropological Assumptions and the Afghan War, *Anthropological Quarterly* 84(2): 535–558.

Roxborough, Ian. 1999. The Persistence of War as a Sociological Problem, *International Journal* 14(4): 491–500.

Safronovas, Vasilijus. 2015. Pirmojo pasaulinio karo atminimas Lietuvoje ir Rytų Prūsijoje: naujų tyrimų pradžia, *Lituanistica* 61, 3(101): 149–165.

Salzman, Philip Carl. 2002. On Reflexivity, *American Anthropologist* 104(3): 805–813.

Scheer, Monique; Marchetti, Christian; Jöhler, Reinhard. 2010. “A Time Like no Other”: The Impact of the Great War on European Anthropology, R. Jöhler et al. (eds). *Doing Anthropology in Wartime and War Zones: World War I and the Cultural Sciences in Europe*: 9–26. Bielefeld: Transcript Verlag.

Symmons-Symonolewicz, Konstantin. 1960. Bronisław Malinowski: Individuality as a Theorist, *The Polish Review* 5(1): 53–65.

Sluka, Jeffrey A.; Robben, Antonius C. G. M. 2012. Fieldwork in Cultural Anthropology: An Introduction, A. C. G. M. Robben, J. A. Sluka (eds). *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*: 1–46. Malden: Wiley-Blackwell.

Srivastava, Vinay Kumar. 1993. Malinowski and a Reading of his “Freedom and Civilization”, *Dialectical Anthropology* 18(2): 177–204.

Starn, Orin. 1986. Engineering Internment: Anthropologists and the War Relocation Authority, *American Ethnologist* 13(4): 700–720.

Tilly, Charles. 1985. War Making and State Making as Organized Crime, P. B. Evans et al. (eds). *Bringing the State Back in*: 169–191. Cambridge: Cambridge University Press.

Vayda, Andrew P.; Leeds, Anthony. 1961. Anthropology and the Study of War, *Anthropologica* 3 (2): 131–133.

Waterston, Alisse (ed.). 2009. *An Anthropology of War: Views from the Frontline*. Oxford, New York: Berghahn Books.

Weaver, Thomas. 2002. *The Dynamics of Applied Anthropology in the Twentieth Century*. The Malinowski Award Papers. <https://www.appliedanthro.org/application/files/6815/5931/3085/The_Dynamics_of_Applied_Anthropology_in_the_Twentieth_Century.pdf> [žiūrėta 2022 05 20].

The Anthropological Analysis of War: The Micro-Level Perspective in Ethnography

Miglè Lapènaite

Summary

The micro-level perspective in ethnography reflects general features of the anthropological analysis of war. This perspective not only provides theoretical insights into war research, but also allows for empirical research, collecting data to delve into individual experiences and record them. The micro-level perspective is relevant to scholars studying wars and conflicts, especially those working in the sphere of political science (Balcells; Justino 2014; Kalyvas, Kocher 2009; Kalyvas 2012; King 2004). This approach focuses on violence, and the impact of violence on individuals and societies. Anthropological analyses of war at the micro-level allow war to be studied through a slightly different prism, forming an understanding of war through a direct relationship with the individual. The aim is to highlight the importance of applied war anthropology, which reflects not only (1) the practical work of academics, but also (2) the anthropological knowledge applied in the historical context to achieve political goals, and (3) to show the comparative interdisciplinary approach.

In this article, applied anthropology is discussed based on the insights of the Polish-English anthropologist Bronislaw Malinowski (Malinowski 1922; 1936; 1941). He argued that a combination of theoretical and practical knowledge is needed. This is reflected in his notion of *in situ*, which highlights clearly the perception that different nations must be explored locally, in a certain position, with observation and participation on the ground. In his journey as an ethnographer, Malinowski laid the foundations for research that allows researchers to collect data through direct communication with subjects, being in the field and in the cultural context of the subjects. This, on one hand, reveals and establishes his identity as a practical ethnographer. On the other hand, it allows one to look at war, the understanding and formation of war, directly through the micro-prism of the individual. Malinowski, like the other disciplines mentioned, inevitably attributes this to violence when it comes to war. Malinowski distinguishes between different groups of violence, from private violence to war between two different cultural entities. It is worth mentioning that Malinowski's ideas of violence reflect another very important feature of the anthropological analysis of war: understanding war culturally, involving many areas of human life. Malinowski said that war is a culturally determined phenomenon. This means that people's reason for war is based on tradition, or ideological or value imperatives. In this

way, he confirmed clearly the already-mentioned idea that war is a complex process, inseparable from the internal processes of societies, and involves different elements of human life.

The history of applied anthropology has shown that a knowledge of anthropological science has been applied not only for academic but also for political purposes. During the First World War and the Second World War, anthropologists worked in academia and state military organisations and institutions. They sought to help learn about other powers, cultures and their practices. Researchers inevitably build up relationships with individuals, blending into their environment and living space. Approaches emerged to *emic* and *etic* perspectives and an element of reflexivity that defines the relationship between the researcher and the research subject. It is not just about politics, but also about a relationship through culture.

While a micro-level perspective allows war to be viewed from an individual perspective and provides a more objective understanding of war, it however poses some challenges. How does the data collected at the individual level explain the broader processes taking place at the state level? Can it be applied to several different cases? Sociological and historical disciplines help to overcome the shortcomings of this micro-level approach. Sociologists are interested in the impact of war on societies, and the interaction of group and individual levels. Historians pay close attention to the relationship between war and the state, to the historical processes that help to understand how states formed during war, to what the impact of the violence was, and to what the broader relationship is between the state, the armed forces and ordinary citizens. To sum up, this reflects the idea of Malinowski that war is a complex process that needs to be explored more broadly, encompassing as many different elements as possible. The micro-level perspective provides a strong foundation for an initial understanding of war, and its meaning in an interdisciplinary context helps to answer questions that remain open when exploring individual perspectives. Finally, the changing structure of wars, the ways in which warfare takes place, and the involvement of different actors, force us to think globally, and combine different but interrelated approaches.